

Competence of Senior Pupils of Belarus School in the Process of Learning English // Bulletin of ChGPU named after I.Y.Yakovleva]. Cheboksary.

7. Tarnopolskyi, O.B., Kozhushko, S.P. (2008). *Metodyka navchannia studentiv vyshchych navchalnyh zakladiv pysma angliiskoyu movoyu* // [Methods of Teaching English Writing to Students of Higher Educational Institutions]. Viinytsia: Nova Knyha.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Кібальнікова – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, стилістика, методика навчання англійської мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Tetiana Kibalnikova – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of the English Language and Methods of Teaching at Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi.

Scientific interests: text linguistics, stylistics, methods of teaching English.

УДК 37.016:811.161.2

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК З АКТУАЛЬНИХ ВИДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна ЛІШТАБА (Кропивницький, Україна)

e-mail: tanya@lishtaba.com

ЛІШТАБА Тетяна. ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК З АКТУАЛЬНИХ ВИДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано закономірність викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» як дисципліни гуманітарного циклу студентам нефілологічних факультетів. Запропоновано систему методів і завдань, яка сприятиме формуванню професійного мовлення студентів на граматичному, лексичному, стилістичному рівнях; закріпленню набутих знань, виробленню найважливіших умінь, що складають основу мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця.

Ключові слова: професійне мовлення, професійна комунікація, мовна підготовка, професійна культура, професійна діяльність, мовна особистість.

LISHTABA Tatiana. FORMATION OF SKILLS OF ACTUAL PROFESSIONAL LINGUISTIC ACTIVITIES

The article analyzes the regularity of teaching the course «Ukrainian language in a professional direction» as a discipline of the humanitarian cycle for students of non-philological faculties. It is noted that the integral part of future activity, image and, ultimately, the success of future teachers of music, fine arts, choreographers, designers is the ability to communicate competently. To achieve this goal, students must learn not only the norms of modern Ukrainian literary language, but also master the skills of professional communication, be able to use professional Ukrainian terminology and professional skills of the future specialty, correct texts in accordance with the norms of the literary language, develop the culture of speech, get acquainted with dictionaries, reference books, Internet resources that will help improve the linguistic culture of a future specialist. Realization of this task in higher educational institutions of Ukraine is carried out by studying the course «Ukrainian language (in professional direction)». A system of methods and tasks is proposed, which will facilitate the formation of professional broadcasting of students on grammatical, lexical, stylistic levels; to consolidate the acquired knowledge, to develop the most important skills that form the basis of the competence of the future speaker.

Key words: professional speech, professional communication, language training, professional culture, professional activity, linguistic personality.

Завдання вищої школи – готувати висококваліфікованих фахівців, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою в повсякденно-професійній, офіційно-документальній сфері, зокрема оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху. Реалізація цього завдання у вищих навчальних закладах України здійснюється шляхом вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Студенти повинні засвоїти не тільки відомості про лексичні, морфологічні, синтаксичні норми сучасної української літературної мови, терміни й професіоналізми майбутнього фаху, а й оволодіти навичками професійної комунікації, уміти використовувати фахову українську термінологію, коригувати тексти відповідно до норм літературної мови, розвивати культуру мовлення, ознайомитися зі словниками, довідниками, Інтернет-ресурсами, які сприятимуть удосконаленню мовної культури майбутнього фахівця.

У зв'язку з цим цілком закономірним є викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» як дисципліни гуманітарного циклу студентам нефілологічних факультетів.

Як стверджують дослідники, мовна підготовка випускників середніх шкіл часто не відповідає вимогам сьогодення. Особливі складності студенти відчують у монологічних висловлюваннях – безсистемність, непослідовність, відсутність орієнтації на адресата. Без аргументації висловлених думок текст втрачає зв'язність, знижуються його комунікативні

властивості [1, с. 18]. Більшість випускників середніх навчальних закладів, які вступають на нефілологічні факультети, мають середній рівень культури усного й писемного мовлення. Тому курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має ліквідувати, з одного боку, прогалини в навчанні української мови в школах і, з другого, – сприяти підготовці фахівців належного професійного рівня у ВНЗ.

Готуючи майбутніх учителів історії, математики, географії, музики, образотворчого мистецтва і т. д., слід брати до уваги те, що невід’ємною частиною їхньої майбутньої діяльності, іміджу і, зрештою, успіху є вміння спілкуватися.

Як це не прикро, та значна частина студентів у побуті спілкується російською мовою і, відповідаючи на парах, їм постійно доводиться добирати українські варіанти, аби висловити свою думку. Тому, по-перше, дбаємо про те, щоб під час опрацювання наукової літератури студенти думали цією мовою, не вдаючись до перекладу. Їхня свідомість повинна бути зайнята переважно змістом, оскільки мовне оформлення є необхідним і достатнім набором засобів, що здійснюється спонтанно [2, с. 121]. За допомогою українського слова в студентів формуються та виражаються світогляд, ставлення до предметів, явищ зовнішнього середовища.

Розвиток професійного мовлення студентів має здійснюватись на основі загальнодидактичних та методичних принципів:

- 1) структурності – відображає певні зв’язки між одиницями мовлення (словоформою, словосполученням, фразою, надфразовою єдністю, текстом);
- 2) науковості – передбачає відповідність змісту мовленнєвого курсу загальнонавчальним фактам, поняттям теорії, структурі лінгвістичної науки;
- 3) свідомості – студент під час мовленнєвої діяльності має усвідомлювати форму і зміст професійного мовлення українською мовою [1, с. 134].

Усе це залежить від:

- 1) форми мовлення – усної чи письмової, рівня автоматизованості у вживанні лексичних та граматичних ознак, форми усвідомлення, що забезпечується взірцем мовлення, її ситуативного оточення;
- 2) комунікативної спрямованості. Комунікативність передбачає, що шлях до практичної мети навчання лежить через практичне використання мови та завдань, що мають відтворювати явища суспільного, економічного, наукового життя, наближатися до природного професійного мовлення, а викладач і студент мають стати мовленнєвими партнерами;
- 3) міцності та практичної спрямованості знань, які допоможуть відтворити мовний матеріал, що вивчається, і застосувати його в конкретній ситуації спілкування;
- 4) доступності – відповідно до специфіки факультету (охоплює лише необхідний для практичного засвоєння лінгвістичний матеріал, що сприятиме професійному мовленню спеціаліста);
- 5) єдності навчальної та дослідницької діяльності студентів, спрямованої на виявлення, спостереження та аналіз функціонування мовних явищ в усній та писемній формах мовленнєвої діяльності.

Такий шлях організації роботи щодо формування мовлення студентів найбільш доцільний: він відповідає характеру різних видів мовленнєвої діяльності.

У процесі використання системи вправ варто керуватися тим, яку роль виконує кожна з них при сприйманні та відтворенні готового матеріалу. Залежно від цього доцільно вводити в навчання різні вправи:

- 1) аналітичні (кваліфікаційні, що сприяють осмисленню якоїсь частини тексту, вибіркові);
- 2) аналітико-мовленнєві (пов’язані з аналізом, абстрагуванням, узагальненням текстового матеріалу);
- 3) аналітико-синтетичні (які трансформують та розширюють необхідні елементи наукового тексту або цілі фахові висловлювання).

Організуючи науково-методичну роботу студентів мистецького факультету, важливо дбати про вдосконалення їхніх найважливіших умінь, що складають основу мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця, а саме:

1) вести діалог, дотримуючись вимог мовленнєвого етикету в різних життєвих ситуаціях (виробничі засідання, ділові зустрічі тощо);

2) створювати усні монологічні висловлювання (виступ із доповіддю, висловлення свого ставлення до обговорюваного питання, уміння дати певні роз'яснення з фаху);

3) адекватно сприймати на слух діалог і монолог, що передбачає зосередження уваги на осмисленні висловлення (теми, фактів);

4) використовувати різні прийоми фіксації почутого (запис ключових слів, плану висловлення) залежно від комунікативного завдання (участь у дискусії, передача та використання інформації у власній професійній діяльності);

5) відтворювати письмові тексти різних стилів мовлення;

6) уміти користуватися різними видами читання українською мовою.

Успіх мовного професійного спілкування залежить від:

1) мовця як особистості з індивідуальними якостями;

2) його знання сучасної української літературної мови як основи мови професійного спілкування;

3) уміння використовувати ці знання і втілювати інформацію в текст залежно від мети, ситуації тощо.

Діяльність у професійній сфері, безперечно, пов'язана з роботою над документацією. Тому варто розглядати основні вимоги до оформлення ділового документа (заяви, автобіографії, характеристики, довідки, доручення, доповідної та пояснювальної записки, ділового листа, протоколу, договору, наказу, звіту тощо) як основного виду писемної форми офіційно-ділового стилю.

У зв'язку з дефіцитом годин доводиться інтенсифікувати навчальний процес. Навчання в контексті професійної підготовки, як умови активізації пізнавальної діяльності студентів, виявляється:

1) у формі ділових ігор, де моделюються мовні ситуації в найрізноманітніших сферах – від професійного спілкування до побутового;

2) у створенні проблемних ситуацій;

3) у комунікативній спрямованості занять з мови, яка передбачає спілкування студентів між собою для розв'язання життєвих завдань, а також використання мовних одиниць у мовленні.

Однією з цих форм є дидактична гра. На заняттях з «Української мови (за професійним спрямуванням)» пропонуємо проводити такі рольові ігри:

«Ти – оратор» (Підготувати публічний виступ (тривалістю 5-7 хвилин) на одну із запропонованих тем:

1. Що я вважаю своїм найбільшим досягненням?

2. Моє навчання на факультеті: плюси й мінуси.

3. Що ви порадили б робити для престижу факультету, на якому вчитесь?

4. Що мені подобається в нашому місті, а що не подобається?).

«Співбесіда з роботодавцем» (Два студенти розігрують сценарій співбесіди, а інші аналізують усі запитання «роботодавця» й відповіді «претендента»).

«Мозковий штурм» (Змодельуйте ситуацію, коли ефективним методом прийняття рішення буде «мозковий штурм»).

1. Перелік проблем:

2. Як забезпечити 100 % відвідування занять студентами?

3. Як змусити себе прокинутись на першу пару?

4. Як підготуватися до екзамену за один день? та інші).

Цей вид роботи стимулює творчу активність студентів, з'являється потреба в пошуку нової інформації, формуються вміння робити висновки й узагальнення, пропонувати конкретні рішення в розв'язанні тих чи інших питань.

Основними критеріями гри є:

- 1) наближення навчання до реальних виробничих умов;
- 2) сприяння здобуттю більш глибоких теоретичних знань, прийняттю оптимальних рішень, розвитку активності студента;
- 3) спонукання до творчого засвоєння матеріалу і прийняття (залежно від ситуації) правильних рішень;
- 4) створення нових цікавих ситуацій, у яких гравець може яскравіше розкрити себе;
- 5) формування умінь і навичок, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю: якість і швидкість у прийнятті рішень, наявність у рішеннях елементів нового, уміння користуватися науково-технічною літературою.

Функції викладача при цьому змінюються: спочатку він виконує роль інформатора, потім організатора й консультанта і, нарешті, підводить підсумки, оцінює діяльність як окремих студентів, так і всієї групи.

Щоб підтримувати активність студентів, необхідно створювати умови для появи в самому процесі гри проблемних ситуацій. За допомогою пізнавальних завдань і запитань активізується розумова діяльність студентів. Доцільно також застосовувати метод аналогій. У практичній роботі широко використовувати тренувальні вправи і завдання творчого характеру – відтворення (усне, письмове) деформованого наукового тексту, навчальне редагування, науковий переклад, робота з фаховою документацією.

Для того, щоб теоретичні відомості з курсів набули практичного значення, потрібне постійне тренування в застосуванні знань у процесі практичної мовленнєвої діяльності. Ефективність засвоєння професійного мовлення залежить не тільки від суті засвоєних студентами понять, термінів і правил, а й від вдалого добору матеріалу, який сприяв би засвоєнню фахової української лексики, вільному продукуванню висловлювань на професійну тематику.

Майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як картина світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоформування і самовираження особистості кожного. Тому доцільно викладачам фундаментальних дисциплін добирати завдання такого характеру:

- 1) з наведеного тексту укласти словник термінів;
- 2) дати тлумачення (усно) фаховим термінам українською мовою;
- 3) за допомогою термінологічного словника скласти декілька речень фахової тематики;
- 4) дібрати синоніми до термінів;
- 5) дати відповіді (усно, українською мовою) на запитання викладача, звернувши увагу на вимову термінів фундаментального циклу дисциплін.
- 6) перекласти (письмово) науковий текст фахового призначення з російської мови українською.

Такі завдання допоможуть студентам сприймати лекції основних дисциплін, що забезпечать їхню необхідну підготовку для практичної роботи та подальшого навчання.

Для вільного володіння усною та письмовою формами професійного спілкування студенти повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, адже мовленнєва специфіка наукового стилю визначається насамперед великою кількістю термінів, які активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності.

Таким чином, запропонована система методів і завдань сприятиме формуванню професійного мовлення студентів на граматичному, лексичному, стилістичному рівнях; закріпленню набутих знань, виробленню найважливіших умінь, що складають основу мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні / Н. Ю. Бутенко, В. М. Приходько, Н. І. Федоренко. – К., 2004. – 334 с.
2. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення / Н. Д. Бабич. – Чернівці, 2011. – 572 с.
3. Поповський А. М. Чинники та античинники культури сучасного українського мовлення / А. М. Поповський // Вивчасмо українську мову та літературу. – 2008. – №13. – С. 2-3.

REFERENCES

1. Butenko, N. Yu. (2004). *Komunikatyvni protsesy u navchanni*. [Communicative processes in teaching]. Kyiv.
2. Babych, N. D. (2011). *Kul'tura fakhovoho movlennya*. [Culture of Professional Speech]. Chernivtsi.

3. Popovs'kyu, A. M. (2008). Chynnyky ta antychynnyky kul'tury suchasnoho ukrayins'koho movlennya // Увччяємо українську мову та літературу. [Factors and antifactors of the culture of contemporary Ukrainian speech // We study Ukrainian language and literature].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Лішґаба – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: ономастика, українська антропоніміка, проблеми культури та стилістики української мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Tatiana Lyshtaba – candidate of philological sciences, associate professor of the Ukrainian language department of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Scientific interests: onomastics, Ukrainian anthroponomy, problems of culture and stylistics of the Ukrainian language.

УДК 81'246.2

СПЕЦИФИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БІЛІНГВІЗМА В УСЛОВИЯХ ПОЛІЯЗЫКОВОЙ СРЕДИ

**Оксана РИЖНЯК, Елена СОКОЛОВСКАЯ,
Викторія КРАШНОЩОК (Кропивницький, Україна)**
e-mail: oksana.rizhniak@gmail.com

РИЖНЯК Оксана, СОКОЛОВСЬКА Олена, КРАШНОЩОК Вікторія. СПЕЦИФИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БІЛІНГВІЗМУ В УМОВАХ ПОЛІМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядаються проблеми викладання дисциплін лінгвістичного циклу в медичних вишах, аналізуються особливості національно-українського білінгвізму в умовах багатомовного середовища, пропонуються деякі засоби використання таких сучасних методів, як інтеграція, інформаційно-комп'ютерні технології, рейтингове оцінювання лінгвістичних досягнень студентів.

Ключові слова: двомовність, білінгвізм, діглосія, інтерференція, інтеграція, інноваційні методи навчання, комп'ютерний переклад.

RYZHNIAK Oksana, SOKOLOVSKA Olena, KRASNOSHCHOK Victoria. THE SPECIFICITY OF NATIONAL BILINGUALISM IN THE CONTEXT OF THE LANGUAGE ENVIRONMENT

The specifics of national bilingualism in a multilingual environment. The article discusses the problems of teaching the disciplines of the linguistic cycle in medical schools, analyzes the features of national-Ukrainian bilingualism in a multilingual environment, offers practical recommendations on the use of some modern innovative teaching methods. Taking into account the problem of socially forced bilingualism of foreign students in Ukraine, the authors of the article focus on the positive and negative aspects of language interference. After a thorough analysis of various cases of integration in the speeches of students of the international faculty, it is proposed to use for methodological purposes an explanation of the difference in grammatical structure between synthetic (Russian, Ukrainian, Latin, etc.) and analytical (English, French, Uzbek, etc.). Professional orientation in the study of language courses allows an explanation of the grammatical material of the Slavic languages on an accessible example from the Latin language. Such a technique not only saves time in explaining most grammatical topics in favor of developing specific practical skills, but also allows students to see the language picture holistically and, as a result, avoid many common mistakes. The paper examines numerous cases of phonetic and lexical interference in the speech of representatives of different nationalities (for example, those related to the non-differentiation of sounds Ы/И in the speech of Turkic-speaking students, mistakes caused by gender type in different languages, etc.), explains the reasons techniques for overcoming them. Special attention is paid to the use of information and computer technologies and the rating assessment of students' linguistic achievements.

Keywords: bilingualism, diglossia, interference, integration, innovative teaching methods, computer translation.

Изучение двуязычия/многоязычия – далеко не новая область лингвистических исследований. Научное изучение употребления двух и более языков в общественной практике, в быту, исследование возникающих при этом контактных явлений и т.п. – издавна составляли предмет мировой науки о языке.

Определенные успехи в области изучения межъязыковых процессов и явлений были достигнуты еще лингвистами XIX в. – Г. Грюнбаумом, Г. Шухардом и др. Затем проблеме взаимного влияния двух языков уделяли большое внимание И.А. Бодуэн де Куртенэ, В.А. Богородицкий, Е.Д. Поливанов, Л.В. Щерба. Но особенно возрос интерес к исследованиям в этой области во второй половине XX столетия после выхода в свет монографии У. Вайнраха «Языковые контакты» [3]. На IX Международном лингвистическом конгрессе Р. Якобсон в своем программном выступлении отметил: «Изучение двуязычия, которое в течение долгого времени недооценивалось или вообще не рассматривалось, постепенно становится одной из центральных задач нашей науки» [2].

По вполне понятным причинам вопрос национально-русского двуязычия в Украине был особенно актуален в советский период. Этой проблемой занимались такие известные языковеды, как И.К. Белодед, М.А. Брицин, Г.П. Ижакевич, М.А. Карпенко, В.И. Кононенко, С.В. Семчинский, Т.Г. Черторижская и многие другие.